

1. Inledning

Friluftsliv i skolan har fått allt mindre plats. Friluftsdagarna är få, endast 1-4 per läsår. Friluftsdagarna har givits ett mindre utrymme även i läroplanen under årens lopp. När Lpo94 började gälla togs de obligatoriska friluftsdagarna bort från läroplanen, vilket innebär att ansvaret för skolors aktiva friluftsliv nu ligger på lokal nivå. Det är därför viktigt att lyfta friluftsverksamhetens betydelse i skolan.

Genom att ha ett aktivt friluftsliv i skolan ökar elevers medvetenhet om naturen och dess resurser, vilket förhoppningsvis i längden leder till en bredare miljömedvetenhet bland ungdomarna idag. Dessutom är friluftslivet ett moment, främst inom idrottsämnet, där elever ges en möjlighet att testa sina sociala förmågor praktiskt. Detta genom både individuella utmaningar och gruppövningar genom exempelvis vandring, hajk och orientering.

Sundberg och Öhman (2000) lyfter fram diskussionen kring två olika förhållningssätt att ta an när man betraktar relationen mellan individ och friluftsliv. Det ena är friluftsliv som *metod* för att nå vissa syften. Ett sådant syfte kan exempelvis vara variation i undervisningen för ett bättre läranderesultat och kunskap om natur och miljö. Det andra sättet utgår från *mål*. Det innebär att friluftslivets egenvärde för individen är i fokus. Friluftsliv ska ge livskvalitet, vilket är viktigt för främjandet av barns och ungdomars hälsa.

1.1 Syfte

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur friluftslivet bedrivs på en skola med utomhuspedagogisk profil. Vi ämnar ta reda på vilka förutsättningar, men även hinder, en skola kan ha när den ska bedriva ett aktivt friluftsliv, i fråga om både resurser och kunskap.

1.2 Problemformulering

- Hur bedrivs friluftsliv på en F-6-skola med utomhuspedagogisk profil?

1.3 Teoretisk utgångspunkt

Denna uppsats kommer ha sin utgångspunkt ur det sociokulturella perspektivet, vars utgångspunkt är att varje enskild individ utvecklas i samspel med andra individer. Samspelet individer emellan kan leda till ett utbyte av kunskaper, värderingar och kultur (Säljö, 2000). ”Kunskap lever först i samspel mellan människor och blir sedan en del av den enskilde individen och hans eller hennes tänkande/handlande” (Säljö, 2000, s.9). Enligt Säljö innebär alltså lärande vad individer tillsammans lär sig från sociala situationer.

Säljö's sociokulturella syn på lärande grundas på bland annat Vygotskijs teori om att barns utveckling främst sker genom interaktion med omgivningen. Omgivningen är enligt Vygotskij (2001) avgörande för den enskilde individens utveckling och prestation (språklig, mental och personlig utveckling). Individen hittar och iakttar förebilder, utmanas av andras kunskaper och strukturerar omedvetet våra kunskaper när vi ska lära andra. Aktivitet blir på så vis ett nyckelord för lärande. Utveckling sker genom olika relationer, främst den till föräldrarna.

All utveckling har, enligt Vygotskij (2001), två faser. Den första finns på ett socialt plan (relationer mellan människor) och därefter på en inre nivå (individuellt tankearbete). Detta innebär alltså att det en individ först lär sig av/med andra kan denne sedan omsätta i praktiken på egen hand. Vygotskij betonar ett utifrån-in-perspektiv när det gäller lärande och kallar detta för *internalisering*. Internalisering har fått kritik av andra pedagoger genom att denna lärandemetod kan ses som passiv. Individen härmar andra individer istället för att ta egna initiativ, vilket kan antyda till passivitet i lärandet.

2. Forskningsbakgrund

2.1 Definitioner av begreppet friluftsliv

Arnegård (2006) beskriver friluftsliv som ett sammanfattande begrepp för de aktiviteter som genomförs utomhus. Begreppet inkluderar både organiserad och oorganiserad verksamhet. Friluftsfrämjandet (2006) förklarar innebörden av friluftsliv och friluftsverksamhet som vistelse ute i naturen, i skog och mark.

För att skilja på friluftsliv och friluftsverksamhet kan friluftsliv beskrivas som ett allmänt samlingsord för aktiviteter ute i natur och mark, både organiserad och oorganiserad sådan. Ett oorganiserat friluftsliv innebär att en individ kan vistas i natur och marker utan specifika mål och syften, exempelvis på sin fritid. Friluftsverksamhet däremot, är organiserad verksamhet i naturen med tydliga mål, syften och planeringsunderlag. Organiserat friluftsliv är den friluftsverksamhet där utomhusaktiviteter sker i skolans planerade utomhusverksamhet eller i föreningsform, såsom scoutkårer, idrottsföreningar och dylikt (Arnegård, 2006).

2.2 Styrdokumentet om friluftsverksamhet i skolan

De friluftsdagar som tidigare varit obligatoriska har togs bort ur läroplanen i den stund Lpo94 började gälla. Detta innebär att ansvaret för friluftsutövande ligger på varje enskild skola. Därför varierar antalet friluftsdagar mycket beroende på ekonomiska förutsättningar. Det blir på detta vis svårt för skolan att nå upp till de mål som finns i läroplanen (Backman, 2004).

I läroplaner och kursplaner framgår tydligt vad som förväntas av skolan i frågan om friluftsverksamhet. I Lpo94 (Skolverket, 1994) står det tydligt att friluftsverksamhet och vistelse i naturen är bra för eleven av många anledningar.

”Genom friluftsverksamhet och vistelse i skog och mark får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för betydelsen av att skydda och vårda natur och miljö.

Det föreligger ett starkt samband mellan livsstil, livsmiljö, hälsa och livskvalitet. Ämnet förmedlar därför kunskaper om hur god hälsa och god livs- och arbetsmiljö kan främjas.”(Lpo-94)

Friluftslivet har som mål att vara hälsofrämjande och syftar till att öka elevens intresse för sitt eget välbefinnande. Friluftsverksamheten i skolan ska, enligt Lpo94, även öka elevens miljömedvetenhet och intresse för naturen (Skolverket, 1994).

Friluftsverksamheten behandlas främst i kursplanen för Idrott & Hälsa. Eleven ska ta del av de traditioner vi i Sverige har av att vistas ute i naturen. Det går också att läsa i kursplanen för Idrott & Hälsa i åk 5 att eleven ska besitta grundläggande kunskaper om friluftsliv, kunna hantera eventuella nödsituationer vid vatten samt kunna orientera och med hjälp av enkla medel, såsom karta och kompass, hitta i sin närmiljö. Eleven förväntas alltså få tillräckligt goda kunskaper om friluftslivet för att på egen hand kunna bedriva dem (Skolverket, 1994).

2.3 Friluftsverksamhetens pedagogiska vinningar

Sundberg och Öhman (2000) menar att friluftsverksamheten fick en ökad pedagogisk betydelse i den svenska skolan i början av 1900-talet. Sedan dess har friluftaktiviteter haft en betydande roll i idrottsämnet då det främst är i ämnet Idrott & hälsa friluftslivet fått sin plats i skolvärlden. Under senare delen av 1900-talet fick friluftslivet en mer betydande roll i skolan. I kursplanerna belystes vikten av att eleven ska skapa ett ”bestående intresse för fysisk aktivitet” (Sandell och Sörlin, 2000, s.112). Skolan är en viktig plats för eleven att lära sig utnyttja naturens resurser.

Arnegård (2005) belyser den ökade fokuseringen på upplevelse när det gäller fritidsaktiviteter. I skolans värld används begreppet *upplevelsebaserat lärande* flitigt. Arnegård anser att skolan borde ta till vara på, och utveckla större förståelse för, den kunskap eleverna tar till sig utanför skolans väggar. På så vis skulle de pedagogiska mötena mellan elev och lärare utvecklas ytterligare och bli starkare än tidigare. Omgivningen är enligt Vygotskij (2001) avgörande för den enskilde individens utveckling och prestation. Om eleven känner tillit till läraren skapas ett förtroende där läraren fungerar som en förebild. Arnegård menar att ”samtidigt som skolan måste lära sig att möta och förhålla sig till den allt starkare konkurrensen från fritidens aktiviteter, dess former och förebilder, måste skolan också erbjuda något annat”. (Arnegård, 2005 s.131). Likaså belyser Kolb (1984) hur viktigt det är för eleven att tillsammans med sin lärare skapa mening i lärandet. Detta kan ske genom aktiviteter där själva upplevelsen är utgångspunkten. Aktivt

lärande kan både öka elevers motivation och ge dem en konkret koppling mellan teori och praktik (Kolb, 1984). Säljö (2000) skriver att det är genom interaktion med andra människor våra praktiska och kulturella kunskaper blir meningsfulla. Ute i naturen ges individen möjlighet till kollektivt samarbete. Genom att ge en grupp en uppgift, exempelvis att bygga ett vindskydd, krävs att gruppen kommunicerar och delger varandra sina kunskaper och färdigheter för att lyckas med uppgiften.

Brügge och Szczepanski (2004) menar att människan i naturen kan hämta kunskap och känsla samt finna inspiration. Vidare skriver de att friluftsliv ger utmaningar och möjlighet att använda sin kreativitet för att lösa problem och svårigheter, antingen enskilt eller i grupp. Elever som vanligtvis håller låg profil i klassrummet, kliver fram och visar praktiska färdigheter när pedagoger tar ut klasser i naturen och arbetar med friluftsliv. Sandell och Sörlin (2000) beskriver friluftslivet som ett möte mellan natur och individ. Mötet blir en ”källa till personlig växt och ökad social förmåga” (s.116). Även Arnegård skriver i sin avhandling *Upplevelser och lärande i äventyrssport och skola* (2006) att det inom idrottens värld börjar ske en förändring mot ett mer aktivt idrottsutövande i naturen, där prestationsförmågan inte är det centrala utan de inre upplevelserna. Detta innebär att ”kontrollerande aktiviteter (inrutad och regelbestämd struktur) ”får lämna plats åt en aktivitet där individen och dennes självkontroll, förmåga och skicklighet står i centrum (Arnegård, 2006, s.26).

Brügge och Szczepanski (2001) menar att friluftslivet ger många utmaningar. Eleven får använda sin kreativitet, sin förmåga att lösa problem och klara av gemensamma svårigheter i grupp. Säljö (2000) menar att samspelet med andra elever, kollektivet, är viktigt för att den enskilde eleven individuellt ska utveckla sina sociala förmågor och lära utav andra. ”Med hjälp av kommunikation med andra blir vi delaktiga i sätt att beteckna och beskriva världen som är funktionella och som gör att vi kan samspela med våra medmänniskor i olika aktiviteter” (Säljö2000, s 82). Även Vygotskij (2001) anser att barns utveckling sker genom interaktion med andra. Aktivitet, exempelvis friluftaktivitet, blir på så vis ett nyckelord för lärande.

Det är också viktigt för skolan att försöka undvika den traditionella motsättningen mellan teori och praktik. Aktiviteter i utomhusmiljön kan istället förstärka och levandegöra de teoretiska

ämnenas abstrakta begrepp. Det blir en förstärkning av inlärningsprocessen. Sandell och Sörlin menar att det även är viktigt, ur ett pedagogiskt perspektiv, att individuellt utvecklas och utmana sig själv genom att låta vildmarken, naturen, vara ”den effektive uppfostraren” och ”personutvecklaren” (Sandell och Sörlin, 2000, s.49). Friluftsliv används idag som ett pedagogiskt verktyg i skolan för att utveckla individuella egenskaper och kvaliteter hos barn och ungdomar. Enligt Kolb (1984) behöver individen en personlig och känslomässig anknytning till det denne ska lära sig. Individen fungerar som en ackommoderare och vill arbeta praktiskt och med sina egna erfarenheter och upplevelser hitta konkreta och aktiva sätt att arbeta med sina teoretiska kunskaper. Kolb menar även att det är själva processen och upplevelsen som är det viktiga för det personliga lärandet. Teorin om upplevelsebaserat lärande ger ett nytt perspektiv på lärande där sambandet mellan aktivitet, undervisning och reflektion belyses som ett viktigt samarbete för att kunskapen ska bli meningsfull. Aktivt lärande kan beskrivas som ett lärande baserat på erfarenhet, ett kognitivt lärande (Kolb, 1984).

I *Friluftslivets pedagogik* (2001) beskriver Sandell friluftsverksamhetens största pedagogiska styrka. Han menar att styrkan ligger i upplevelser av alternativa livsvärden. Sandell menar att det är genom friluftslivet individen får känsla för naturen. Det finns tre olika friluftsstilar pedagogerna kan använda i sin undervisning. De olika stilarna bygger på olika perspektiv utifrån natur, landskap och samhällsutveckling. Sandell kallar dessa stilar för *Dominansstilen*, *Aktiva anpassningsstilen* och *Passiva anpassningsstilen*.

Dominansstilen fokuserar främst på den aktivitet som utövas (Sandell, 2001). Detta innebär att fokus främst läggs på upplevelsen, inte naturen. En fördel är att det är lätt att göra upplevelsen attraktiv för eleverna. Svårigheten kan vara att det krävs mycket utrustning och säkerhet för att utföra dessa aktiviteter. Sandell betonar att säkerhetsfrågor och planering måste ges stort utrymme vid dessa aktiviteter. När det gäller den *Aktiva anpassningsstilen* är naturen i fokus, inte upplevelsen. Syftet här är att anpassa sig till naturen och årets växlingar i naturen. Det viktigt att vistas mycket ute i naturen året om och lära vad naturen har att bjuda på. Denna friluftsstil har mycket stora pedagogiska fördelar, men kräver tid och goda kontakter med t ex markägare. Även den *Passiva anpassningsstilen* knyts till det lokala landskapet och närheten till naturen. Skillnaden är att här endast görs tillfälliga eller enskilda besök ute i naturen. En nackdel med

denna stil kan vara att kontakten med naturen känns ytlig och tiden inte räcker till för att väcka nyfikenhet för det som finns i naturen (Sandell, 2001).

Dahlgren och Szczepanski (2004) menar att klassrummet blir en begränsning i inlärandeprocessen. Eleverna blir inte delaktiga och lär endast med ett eller två sinnen, vilket kan medföra att skolans inlärningsresultat blir ofullständigt. Människan kan inte undvika att lära och ta in kunskap, men lär sig olika mycket beroende på sociala situationer och olika behov (Säljö, 2000). Utomhusdidaktik bör verka som ett komplement till inomhusdidaktik. ”Ett inom- och utomhusperspektiv bör ständigt stå i växelverkan” (Dahlgren och Szczepanski, 2004, s21).

Backman (2004) menar att det finns en viss problematik i skolvärlden gällande friluftslivets pedagogik – lärarnas okunskap. Inte alltför sällan tolkar pedagoger friluftslivet i skolan som ett ämne där det krävs särskilda kunskaper från pedagogen samt enorma mängder material att arbeta utifrån. Detta är en feltolkning av vad friluftsverksamheten kan bestå av. Friluftsverksamheten behöver inte tvunget bestå i extremsporter med avancerad och dyr utrustning och krav på särskild utbildning. Tvärtom kan friluftsverksamheten utspelas nära skolan, exempelvis i en park. Både Backman (2004) och Dahlgren och Szczepanski (2004) menar att anledningen till att skolor har problem att bedriva friluftsverksamhet framför allt beror på lärares okunskap. Därför behövs kontinuerlig fortbildning för att friluftsverksamheten ska få struktur så att syftet med verksamheten är tydligt (Dahlgren och Szczepanski, 2004).

2.4 Friluftsverksamhet som hälsofrämjare i skolan

Relationen mellan natur och hälsa har länge intresserat människan. En inte helt främmande föreställning förr var att om människan levde i harmoni med naturen skulle hon bibehålla en god hälsa. Rousseau skrev redan på 1700-talet att barn bäst lär sig livet genom upplevelser som skildrar verkligheten. Rousseau såg naturen som en fulländad plats att fostra barn till fria och självständiga individer (Sundberg och Öhman, 2000). Sandell (2001) skriver att det finns två huvudmotiv i friluftslivets historia som betonar varför friluftsverksamhet i skolan överhuvudtaget ska ges utrymme. En del har sett friluftsliv som en metod att nå personlig och social mognad

samt kroppslig och själslig hälsa, andra har sett friluftslivet som ett sätt att nå naturen och nå livskvalitet som inte kan nås i det moderna samhället.

Sundberg och Öhman (2000) hävdar att det moderna samhället ställer krav på ungdomar om hur de ska fungera och agera i samhället. Det finns åtskilliga förklaringar och beskrivningar på hur dagens samhälle påverkar vår hälsa. Detta innebär att en konflikt bildas mellan det moderna informationssamhället och de värden som friluftsliv kan ge.

”Idrott, friluftsliv och olika former av motion och rekreation har stor betydelse för hälsan. Barn och ungdomar behöver därför utveckla kunskaper om hur kroppen fungerar och hur vanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv förhåller sig till fysiskt och psykiskt välbefinnande.” (Lpo94)

Naturen och dess tillgångar kan fungera som en plats där individen kan utföra fysisk aktivitet såsom löpning, skidåkning, vandring. Naturen kan dessutom användas som en plats där vi kan få ny energi. Naturen får fungera som en fristad och motverka stress (Sundberg och Öhman, 2000). Gemenskap finns ofta med som ett viktigt element när det gäller friluftsliv. Aktiviteter som kräver nära gemenskap kan skapa en meningsfull helhet både individuellt och i grupp. Naturen kan hjälpa individen att hitta sin egen identitet och ge en annan mening till vad som är viktigt i livet (Sundberg och Öhman, 2000).

2.5 Friluftsverksamhetens betydelse för elevers miljömedvetenhet

Sandell och Sörlin (2000) beskriver den ökade miljömedvetenheten i det svenska samhället under 1900-talets sista decennier, där friluftsverksamheten fick ett miljöpedagogiskt perspektiv i skolan. Detta innebar att individen skulle lära sig att vistas i naturen på ett miljöfrämjande sätt. Detta speglades tydligt i Lgr80 där det går att läsa att ”under vistelse i naturen skall eleverna --- få förståelse för den ekologiska balansen” (Sandell och Sörlin, 2000, s.114). Friluftslivets roll i miljöfrågan var, och är ännu, att öka medvetandet och intresset för natur- och miljöfrågor. Detta skapas bland annat genom individens erfarenheter och upplevelser av att vistas i naturen.

”Skolan skall sträva efter att varje elev visar respekt för och omsorg om så väl närmiljö som miljön i ett vidare perspektiv.”(Lpo94)

I Lpo94 beskrivs betydelsen av att utveckla elevens miljömedvetenhet. Brugge och Szczezpanski (2001) hävdar att individen genom friluftslivet kommer nära naturen. Detta kan lägga grund till ett långsiktigt miljöengagemang hos eleven vad gäller den enklaste källsortering till växthuseffektens påverkan. Vidare skriver de att friluftslivet kan bidra med att ge elever förståelse för de människor som lever utan de tillgångar och bekvämligheter vi har här i Sverige. Sandell (2001) delar denna åsikt och menar att nära kontakt med naturen ger en känsla för naturen som kan leda till ett fördelaktigt miljöbeteende för naturen. Ett sådant här samband mellan miljö och natur kan knytas genom friluftsliv i skolan. Sandell och Sörlin (2000) anser att natur och friluftsliv uppmuntrar ungdomar till ett sunt leverne och en ökad miljömedvetenhet.

Ericsson (2004) skriver att den positiva naturkontakten och upplevelser utomhus är nödvändig för att få en balans och ett miljövänligt tänkande till de hot som vår miljö står inför. Utomhusdidaktiken är här till stor hjälp för eleven. ”Med naturkontakt i tidig ålder skapas en förtrogenhet till naturen som är livslång.” (Ericsson, 2004 s.138)

3. Metod

I detta kapitel presenteras den empiriska undersökning vi gjort. Studien baseras på lärares erfarenheter och kunskaper angående en skolas friluftsliv.

3.1 Den kvalitativa metoden

Resultaten baseras på tre intervjuer. Vi valde en kvalitativ metod för att undersökningen skulle bli så uttömmande som möjligt så att resultatet skulle bli kvalitativt. Patel och Davidsson (2003) skriver att syftet med en kvalitativ undersökning är att få en djupare kunskap och utförligare svar i sin undersökning än den man får genom enkätundersökningar. En av fördelarna med denna metod var att vi kunde ställa följdfrågor tills dess att vi kände att vi fått tillräckligt uttömmande svar. På så vis blev svaren tydliga och utrymme för fria tolkningen av svaren i efterhand uteblev. För att kunna jämföra svaren från de tre intervjuerna valde vi att genomföra standardiserade intervjuer; alltså är frågorna desamma i alla intervjuer och ställs i samma ordning.

Den kvalitativa forskningen handlar om att framhålla karaktär och egenskaper hos det valda ämnet, enligt Karin Widerberg (2002). För vår studie innebär detta att undersökningen genomförs med fokus på att finna ett djup i intervjuerna i kontrast till den kvantitativa forskningen där det ligger i fokus att framhäva bredden i undersökningen.

3.2 Urval

Vi ringde upp fyra olika skolor med utomhuspedagogisk verksamhet. En utav skolorna var intresserad av att ställa upp på flera intervjuer för att vi skulle ges möjlighet att få en helhetsinblick över deras friluftsverksamhet. Tre lärare var intresserade av att ställa upp på intervju. Det är dessa tre vårt urval består utav. Lärarna har olika ämnesutbildning, en är lärare i Idrott & Hälsa, en i Matematik och Naturkunskap samt en lärare i svenska. Alla lärare undervisar i årskurserna F-6. Endast idrottsläraren har specifik utbildning i friluftsverksamhet, de andra har erhållit sig kunskapen genom fortbildningar på skolan.

3.3 Genomförande

När vi väl fått uppgifter om vilka vi skulle intervjua kontaktade vi dem via e-post och presenterade oss och vad vår uppsats handlade om. Vi gav även förslag på dagar att träffas för intervjuer och fick gensvar snabbt.

Vi började våra intervjuer med att berätta lite om oss själva över en kopp kaffe. Vi ställde även allmänna, enklare frågor till respondenterna gällande deras bakgrund och erfarenheter kring läraryrket innan vi fokuserade på frågor kring friluftsvksamheten på skolan. Mer för att vi skulle få en tydligare bakgrund om vem de var och vilken roll de har på skolan. Tanken bakom frågorna till respondenterna, då de inledande frågorna var något enklare, var att kunna skapa en god kontakt med de intervjuade, vilket är något som Kvale (1997) anser vara viktigt för att kunna få bra svar på frågorna som ställs.

Vi använde oss av en strukturerad intervjumetod och formulerade både öppna frågor som ger respondenten utrymme att svara utifrån sina egna erfarenheter och konkreta frågor som tydligt visar vad vi vill ha svar på (Patel och Davidsson, 2003). Intervjuerna som genomfördes var semistrukturerade, vilket innebär att det fanns utrymme att följa upp olika svar, något som Denscombe (2009) förespråkar.

Vi befann oss i samma rum vid varje intervju och valde att låta samma person ställa frågorna vid alla tre intervjutillfällena. Varje intervju tog ungefär en och en halv timme. Vi blev även tilldelade material skolan använde sig av för att genomföra friluftsliv på skolan. Vi använde oss av både bandspelare och egna anteckningar. Frågorna var inte utskickade till respondenterna före intervjuerna, vilket de också blev informerade om och godtog, av den orsaken att vi ville få fram den spontana responsen och uttrycket från respondenterna under själva intervjutillfället.

3.4 Bearbetning

När intervjuerna var genomförda lyssnade vi av inspelningarna, transkriberade, och bearbetade materialet så att det enkelt kunde kategoriseras. Vi valde att dela in det bearbetade materialet i kategorier eftersom det lättare skulle visa oss ett eventuellt mönster över de svar vi fått av respondenterna och på så vis kunna nå fram till resultatet. Intervjufrågorna var utformade på ett

sätt som gjorde det lätt att se mönster i de olika svaren. Därefter kunde vi tydligt se ett resultat och föra in detta i vår slutliga diskussion.

3.5 Etiska överväganden

Vi har valt att utgå från Vetenskapsrådets (2002) rekommendationer gällande etiska överväganden. Detta innebär att vi noggrant informerade om vår undersökning och dess syften. Vi informerade även om respondenternas rätt till anonymitet och att vi behandlar all information konfidentiellt och att denne var ämnad åt forskning.

3.6 Metoddiskussion

Varje intervju inleddes med att vi presenterade oss och själva intervjuens syfte för respondenterna, så som Kvale (1997) rekommenderar.

Enligt Kvale(1997) kan svaren påverkas av intervjuarens kroppsspråk och reaktioner men också av hur frågorna formuleras. Detta var något som vi hade i åtanke då vi valde att samma person skulle ställa frågorna till respondenterna vid varje intervju och på så vis låta alla få samma utgångspunkt. I alla fall så gott vi kunde med att inte försöka ställa frågan på ett annorlunda sätt eller med ett annat kroppsspråk. Kvale menar dock också att det lämpar sig särskilt för den kvalitativa forskningsintervjun att ställa ledande frågor för att testa tillförlitligheten i den intervjuades svar och verifiera intervjuarens tolkningar men vi kände att vi var nöjda med de frågor som vi hade och att vi ville ge den intervjuade en möjlighet att utveckla sitt svar så mycket som möjligt.

Vi valde att använda både av ljudupptagning och anteckningar vid varje intervjutillfälle vilket vi kunde styrka i vad Patel och Davidson (2003) menar, då författarna anser att tillförlitligheten är högre när man använder sig av ljudupptagning eftersom det är ett sätt att spara verkligheten för att i efterhand kunna kontrollera att svaren uppfattats korrekt. Dock finns det en även risk med att använda sig av ljudupptagning, då den reliabilitet som kan diskuteras är att vi faktum använde oss av att bilda intervjuerna, då respondenterna ger idealiserade och korrekta svar. Trots detta anser

vi att de intervjuades svar inte var förskönade, eftersom vi upplevde en stor svarsvariation på flertalet av intervjufrågorna.

Vi valde att nyttja oss av något som Kvale (1997) kallar för meningskoncentrering, vilket innebär att längre meningar och formuleringar som respondenterna givit oss pressade samman för att med några få ord fånga upp det väsentliga i innebörden av vad som sagts i intervjun. Detta kan innebära en risk då vi eventuellt missat att få med något i resultatet senare, som skulle kunna haft en betydelse för vidare diskussion.

4. Resultat

4.1 Tematiskt arbete

Skolan arbetar tematiskt och ämnesövergripande. Vad som sker under friluftslivstillfällena är styrt av vilket tema skolan har. Vilket tema som ska genomsyra hela kommande termin bestäms gemensamt av skolpersonal på en lärarkonferens och därefter samlas idéer och tankar ihop till ett fungerande koncept. Några traditioner skolan försöker behålla är de årliga vandringarna med dess progression som syfte och mål. Även hajker, orienteringar och aktivitetsdagar med fokus på utomhuspedagogik är traditionella event på skolan. Det senaste temat, berättar respondent 2, handlade om Första hjälpen, under höstterminen. Då arrangerades bland annat en dag för hela skolan med olika stationer i lärskogen med syftet att lära om hur man utövar första hjälpen utomhus, på stan' eller i naturen för att vid ett senare tillfälle ta upp och jämföra med hur man gör om man är inomhus till exempel i hemmet eller på badet.

Skolan har ett kompendium att arbeta efter. Kompendiet har tagits fram som stöd åt lärarna i sin utomhusundervisning och sina friluftslivsdagar. Det är främst idrottslärarna på skolan som sammanställt kompendiet, dock utifrån tankar och idéer från övrig personal på skolan. Det är utformat som grund för ett fungerande och kontinuerligt friluftsliv där justeringar är möjliga för anpassning av olika teman som pedagogen använder sig utav.

Intill skolan finns den så kallade lärskogen, ett område på cirka 4,6 ha. Där har skolan fått tillåtelse av kommunen att bygga vindskydd, orientera och utföra andra friluftslivsaktiviteter, vilket de regelbundet gör. Aktiviteter i lärskogen ligger schemalagt en gång/vecka då två klasser åt gången får ta del av naturen i olika former av friluftslivsaktiviteter utifrån olika teman klasserna arbetar med i den dagliga undervisningen. Detta sker enligt ett roterande schema klasserna emellan och skolan kallar det, som sagt, för *lärskog*.

Det är dock inte endast under en eller två dagar som temat för veckorna eller terminen utövas, utan det bearbetas före och efter exempelvis hajkerna eller allaktivitetsdagarna. Det kan vara allt ifrån att eleverna pratar och arbetar med området "eld" i ämnen såsom NO, slöjd och hemkunskap. "Ett läsår hade vi temat *De fyra elementen – jord, vatten, eld & luft*", berättar korrespondent 1. Då bearbetades de olika elementen i olika sammanhang både teoretiskt och

praktiskt i alla ämnena, allt ifrån historia, geografi till idrott och hemkunskap och det var en röd tråd med dess progression för hela skolan. ”Det var riktigt roligt, samtidigt som det var enormt lärorikt för oss alla”, avslutar respondent 1.

4.2 Kontinuitet, mål och syften

Kompendiet lärarna använder har fått mycket bra respons av både de tre intervjuade lärarna då detta har blivit en bra och genomarbetad mall att följa. Detta uppskattas då det finns en kontinuitet i arbetet med tydliga mål och syften inför planeringen av friluftaktiviteter under terminerna. Häftet förhindrar även missförstånd och är samtidigt ett stöd som välkomnar nya idéer.

I kompendiet beskrivs den modell skolan valt att använda i sitt arbete. Skolan ska tillägna miljö-, ekologi- och naturfrågor stort utrymme i undervisning både i klassrum och i utevistelsen. Utöver skolans friluftsverksamhet strävar de efter att bli bättre på att hitta ämnespedagogiska vinster med undervisning utomhus, bland annat genom friluftsliv. Detta för att skolan anser att lärandet blir mer levande om eleverna får kombinera den teoretiska kunskapen med praktiska uppgifter. Vidare skrivs att skolan vill uppmärksamma vilka möjligheter utomhuspedagogiken kan ge. Utomhuspedagogik i olika skolämnen och över ämnesgränserna skall ses som ett pedagogiskt redskap. Kompendiet har fått en stor verkningsgrad. Detta syns bland annat genom att kommunen har gått med på att låna ut en del av sin mark till skolan för att eleverna ska ha en möjlighet att utvecklas inom ämnet friluftsliv via friluftsverksamheten i skolan. Detta är en enorm resurs för att skolans friluftskoncept ska kunna genomföras utifrån de syften och mål skolan har. Det går exempelvis att läsa att skolan strävar efter att få sina elever att visa respekt för miljön genom friluftsliv (se bilaga). Enligt Brugge och Szczepanski uttrycker sig i *Friluftslivets pedagogik* (2001) så får eleven använda sin förmåga och lösa problem och bruka sin kreativitet samt klara av gemensamma svårigheter i grupp då friluftslivet ger många utmaningar.

Respondenterna tror att skolans friluftsliv fungerar som en del av undervisningen på grund av en god organisation. All personal bidrar på ett eller annat sätt, är delaktiga och har tillsammans ett gemensamt ansvar för friluftaktiviteterna.

”Behövs det tips och idéer eller back-up på våra förslag och idéer om friluftsliv och dess teman så brukar fritidspedagogerna vara till mycket bra hjälp och ställer alltid upp och driver på mycket bra även om det ibland kan var lite udda saker.”

(respondent 2)

Alla hjälps åt och det är ett väl delegerat arbete där alla har sin roll. Denna gemenskap och kontinuitet i arbetet stärker känslan av samhörighet mellan både elever och lärare. Likaså tror de alla att förtroendet och relationen mellan lärarna och eleverna utvecklas på ett sätt som gör att samarbete och tillit blir en del av vardagen. ”Sen finns det alltid några kollegor som motverkar arbetet, trots att vi ska arbeta mot samma mål om en hälsofrämjande skola och där vi anser att friluftslivet bör ta mer plats i skolvärlden”, som respondent 3 uttryckte sig. Vidare menar respondent 3 att det inte går att tillfredsställa alla och att det ibland blir diskussioner eftersom personalen inte alltid tycker likadant eller har samma intresse för friluftslivet och skolans utomhusaktiviteter.

4.3 Första hjälpen

Det senaste temat, berättar respondent 2, handlade om *Första hjälpen* under höstterminen. Då arrangerades bland annat en dag för hela skolan med olika stationer i lärskogen med syftet att lära om hur man utövar första hjälpen utomhus i naturen för att vid ett senare tillfälle ta upp och jämföra med hur man gör om man är inomhus till exempel i hemmet eller på badet. F-åk 3 fick lära sig om grunden i första hjälpen på diverse sätt samt lära sig att håva och dess eventuella risker. De fick även bygga flottor av olika slag med mål och syfte på att kunna klara sig om de hamnar strandsatta eller dylikt. Eleverna lär sig grunderna på bland annat idrottslektionerna för att sedan bege sig ut i naturen och med hjälp av rollspel prova på en situation då första hjälpen kan komma att behövas.

Ett annat moment eleverna får lära sig är islivräddning, vilket de tränar ute på ortens insjö, om vädret tillåter. Detta för att få en ytterligare förståelse för livräddning i vatten i olika skepnader. Det finns möjlighet att låna utrustning för de elever som inte har tillgång till ett par skridskor och - eller hjälm. Ishallen används som en ”plan B” då isen inte alltid är tillräckligt tjock för att klara av den islivräddning eleverna ska få prova på.

4.4 Aktivt lärande

Skolan har ett tätt samarbete med det fritids som också tillhör skolan och som kallas för Vått & Torrt. Dit har eleverna i åk 4-6 möjlighet att gå under vissa utvalda lektioner minst en gång i veckan i liknelse med "elevens val". Vått & Torrt arbetar mycket med friluftsliv och hur dess pedagogik kan användas. Ett av deras syfte är bland annat att låta eleverna få prova på exempelvis en hajk eller liknande mer än en gång. De ska bli väl införstådda i de olika momenten som de utför. Kontinuiteten är viktig. Respondenterna belyser alla att det är viktigt att sätta den teoretiska kunskapen i praktik för att eleverna ska få en förståelse. Både genom att träna livräddning och odla grönsaker i ett "uterum" bli teori till praktik. "Pedagogik när den är som bäst!"(respondent 3).

Detta är något som Dahlgren och Szczepanski (2004) benämner då de menar att klassrummet blir en begränsning i inlärandeprocessen och lär med endast ett eller två sinnen åt gången och vidare fortsätter med att "ett inom- och utomhus perspektiv bör ständigt stå i växelverkan" (2004 s21). Det som Dahlgren och Szczepanski nämner i ovan text är det skolan bland annat vill framhäva, att genom både förmedla kunskap inne i klassrummet samt kunna ta detta med sig ut och utöva det praktiskt för att kunna involvera fler elever och fler sinnen åt gången för att få så stor inlärningsprocess som möjligt och för att den pedagogiska vinsten blir så mycket större. Utomhusdidaktiken bör vara ett komplement till inomhusdidaktiken.

Under vinterhalvåret befinner skolans elever regelbundet i kommunens ishall. Där får eleverna lära sig grunderna i skridskoåkning samt lite spel och lek. Då intresset för skridskoåkning är stort har skolan vid några tillfällen spolat en del av skolgården så det bildas en liknande isbana som eleverna får lov att utnyttja. Tillåter vädret är även pulkaåkning och andra snölekar, såsom att bygga snögubbar och lyktor aktuella.

I skrivande stund håller skolan på att utarbeta en skidresa med målet att denna ska vara ett återkommande moment för eleverna i åk 6 att åka på. Syftet är att lära eleverna skidsportens grunder samt att ge eleverna en upplevelse i naturen som visar på hur de kan använda naturens resurser vintertid. Detta har fått starkt medhåll av övrig personal på skolan och planeringen är i

full gång. Detta anser respondent 1 vara en bra möjlighet för eleven att verkligen lära känna naturen.

Varje termin åker åk 4-6 ut till skogen på övernattnig. Eleverna får lov att bygga sitt eget vindskydd och övernatta där. Paddling är en aktivitet som utfärdas denna dag med syfte till att klara sig om man välter med kanot, kunna orientera sig om man kommit vilse, samt livräddningen i vattnet. Sandell beskriver i *Friluftslivets pedagogik* (2001) friluftslivets pedagogiska styrka och menar att styrkan ligger i upplevelser av alternativa livsvärden och att det är via friluftslivet som individen får känsla för naturen. Skolan visar på att de har som mål och syfte att eleverna ska få mycket kunskap om hur man uppträder i naturen och vad naturens resurser kan ge varje individ bara kunskapen om den finns. Genom att utföra vissa aktiviteter såsom islivräddning och skidåkning med dess naturupplevelse och under vinterhalvåret, får eleven möjlighet att i och med upplevelsen får större förståelse och kunskap om den aktuella aktiviteten. Genom upplevelsen också få en större möjlighet att med flera sinnen ta in kunskapen.

4.5 Gott om utrustning – rikt friluftsliv

Skolan är väldigt givmild med utlåning av utrustning att ha med ut på friluftsdagarna. Utrustningen står skolan för och det är endast få saker eleverna själv behöver ordna inför friluftaktiviteterna. Skolan har alltså en rejäl uppsättning stormkök, sovsäckar, ryggsäckar, liggunderlag, tält och andra förnödenheter. Det enda krav som ställs på föräldrarna är att klä barnen efter väder.

Samtliga respondenter vill stryka under att friluftsliv inte behöver kosta något för de elever som går på den aktuella skolan där vi gjort vår undersökning. Om något skulle fattas inför ett ”uppdrag” så gör de allt för att se till att det går att ordna fram ett annat alternativ. Skolans ekonomi, enligt respondenterna, är god då de känner att skolan har möjligheten att köpa in kanoter, cyklar och skidor, dock begagnade, så det finns i en klassuppsättning. Detta öppnar upp för ytterligare chanser till ett rikare friluftsliv.

I *Friluftslivets pedagogik* (2001) framställer Sandell tre stilar pedagogen kan använda sig av i sin undervisning och det är bland annat dominansstilen, som förklarats i tidigare text, som främst

fokuserar på aktiviteten som bedrivs det vill säga att fokus läggs på upplevelsen och inte på naturen. Det svåra med denna metod är att utrustningen som krävs för att utföra aktiviteten kan bli överväldigande och dessutom bör säkerheten för dessa utföranden tas till stor beaktning. Sandell framhåller att det krävs mycket planering och utförligt säkerhetstänk. Skolan som studien utförts på har haft ovanstående text i väl åtanke då de gör sitt yttersta för att de aktiviteter som ska utföras är väl förberedde dels genom sitt genomarbetade kompendie samt att utrustning finns att tillgå, även för den individ som inte har ett större kapital för att kunna inhandla det som krävs. Skolan försöker se till att det kompendie som används ska vara genomförbart innan det ”klubbas” till förfogande genom att exempelvis göra förhandlingar med kommunen om deras lärskog och köpa in begagnade kanoter och dylikt. Skolan ansöker även om pengar genom fonder, bland annat *Skogssällskapets fond*, för att kunna tillhandahålla eleverna med utrustning.

4.6 Engagemang och fortbildning

Då friluftslivet är väldigt tydligt i skolans nuvarande kursplan arbetar personalen gemensamt mot målen. Detta beror mycket på den organisation och det engagemang som skolan lägger ner för att få detta att bli ett drivande element i undervisningen. Trots de få som är ”motsträviga” så hjälps de åt och alla har sin egen utformning på diverse lektioner, planeringar och aktiviteter. Skolan ser dessutom till att det ständigt sker fortbildning på skolan gällande friluftsliv och dess område. ”Detta är emellertid inget som alla måste gå på utan är mer utifrån intresse, vilket är tur” menar en av respondenterna, ”för då hade nog många tröttnat även om vi brinner för detta ämne, men allt kan ha sin kant och till slut rinner det över och då blir det eleverna som blir lidande”, fortsätter respondenten.

Skolan har minst ett fortbildningstillfälle varje termin där personalen själv får uppleva friluftslivets goda syften. Vad som kommer att ske under denna utbildning är helt beroende på vilket tema som närmar sig men skolan försöker dock beröra så många områden som möjligt under de fem dagar som fortbildningen sträcker sig över.

Det finns perioder då det individuella intresset för friluftsliv kan minska. Respondent 1 menar att detta kan bero på olika saker, men oftast tror denne att det bottnar i okunskap. ”Känner man sig osäker på det man förväntas kunna så skapar det en individuell otrygghet som gärna går ut över

engagemanget”(respondent 1). Varje år utför personalen både utvärderingar och tar reda på om det finns någon inom lärarkåren som känner att de eventuellt skulle behöva eller vilja ha mer fortbildning, eller vilken typ av fortbildning för att känslan, gnistan och det brinnande intresset för just friluftsvksamhet inte ska försvinna. Om man känner sig otrygg i sina kunskaper som ska läras ut känner förlorar man ganska snart intresset också och de som blir lidande är främst eleverna.

5. Diskussion

I kursplaner för grundskolan ska naturen ha en aktiv roll och anpassas till alla ämnen för att eleven ska få en grundläggande kunskap om natur och friluftsliv. Friluftsverksamhet i skolan ska, enligt Lpo94, både främja gemenskapen elever emellan samt utveckla ett genuint intresse för natur och miljö hos dem. Ett grundläggande syfte friluftsverksamheten har är att skapa förutsättningar för alla elever att delta i aktiviteter i naturen på sina egna villkor, utan några prestationskrav. Eleven ska enligt Lpo94 lära sig klara av nödsituationer och orientera sig med hjälp av enkla hjälpmedel (Skolverket, 1994). Varje termin åker åk 4-6 ut till skogen på övernattning. Eleverna på skolan vi undersökt får då lov att bygga sitt eget vindskydd och övernatta där. Paddling är en aktivitet som utfärdas denna dag med syfte till att klara sig om man välter med kanot, kunna orientera sig om man kommit vilse, samt livräddningen i vattnet. Det finns en viss problematik i att de obligatoriska friluftslivsdagarna tagits bort ur läroplanen. Samtidigt som friluftsverksamheten benämns som viktig i läroplaner visar utvärderingar att just detta förekommer alltmer sällan på skolor. Detta beroende på olika aspekter, såsom ekonomiska hinder och tidsbrist (Engström och Redelius, 2005). Vår studie visar att skolan förankrat Lpo94 i sin friluftsverksamhet.

Samhället har ett stort behov av att människan blir mer miljömedveten. Detta syns tydligt i läroplanen, som visar att det finns ett behov av att knyta an undervisningen till natur och miljö, bland annat genom friluftsverksamheten i skolor. Ericsson (2004) styrker detta då han menar att ”med naturkontakt i tidig ålder skapas en förtrogenhet till naturen som är livslång”(s138). I takt med ett allmänt intresse, i både skola och samhälle, för hållbar utveckling och miljö ökar intresset för naturen och dess resurser. Det kompendium, skolan vår studie baseras på, följer vad gäller friluftsverksamheten, beskriver att skolan ska tillägna miljö-, ekologi- och naturfrågor stort utrymme i undervisning både i klassrum och i utevistelsen. Detta för att miljömedvetenheten blivit viktigare för elever. Sandell och Sörlin (1999) belyser att redan under 1900-talets sista decennier hade miljömedvetenheten ökat i det svenska samhället och friluftslivsverksamheten i skolan fick ett miljöpedagogiskt perspektiv. Läroplanen, Lpo94, säger bland annat att friluftsverksamhet och vistelse i skog och mark får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och

miljöfrågor...”(Skolverket 1994). Att ha möjligheten att utöva friluftslivsaktiviteter med anknytning till naturen, i skolan, blir därför viktigt för att utveckla ett intresse för miljö och natur hos eleven. I samhället ställs det stora krav på miljötänk och det påverkar utformningen på just områdena hållbar utveckling och miljö i samband med friluftslivet i skolan (Sandell, 2001). Skolan vi besökt strävar efter att genom sin friluftsverksamhet bli bättre på att hitta ämnespedagogiska vinster med undervisning utomhus. Detta för att skolan anser att lärandet blir mer levande om eleverna får kombinera den teoretiska kunskapen med praktiska uppgifter. Detta syns bland annat genom att kommunen har gått med på att låna ut en del av sin mark till skolan för att eleverna ska ha en möjlighet att utvecklas inom ämnet friluftsliv via friluftsverksamheten i skolan. Detta är en enorm resurs för att skolans friluftskoncept ska kunna genomföras utifrån de syften och mål skolan har. Det går exempelvis att läsa att skolan strävar efter att få sina elever att visa respekt för miljön genom friluftsliv (se bilaga).

Att väcka intresse för naturen och aktiviteter i denna är viktigt för hälsa och välmående. I naturen kan vi finna ro och utmaningar. Friluftsliv är utmanande. Det krävs en fysisk aktivitet hos eleverna när de är ute i natur och marker. Det sätter också samarbetsförmågan på prov (Sandell, 2001). Eleven sätts i en miljö som kräver andra kunskaper än de som behövs i ett klassrum. I naturen är det mindre viktigt att man är duktig i ett teoretiskt ämne. Här ligger fokus på fysisk aktivitet (Arnegård, 2006). Utomhusaktiviteter kan också generera en gemenskap mellan elever, utveckla samarbetsförmågan hos den enskilda eleven samt utgöra en naturlig scen för ett kontinuerligt hälsofrämjande (Sundberg och Öhman, 2000). Säljö (2000) menar att samspelet med andra elever är viktigt för att den enskilde eleven ska kunna utveckla sina sociala förmågor och lära utav andra. Säjls teori är i mångt och mycket lik Vygostskijs. Vygostskij (2001) menar att omgivningen är avgörande för en individs, här elevs, utveckling och prestation. Man lär av varandra och därav blir ordet *aktivitet* ett nyckelord i lärandeteorier.

Det finns pedagogiska vinster med friluftsliv i skolan. Brugge och Szczepanski (2004) belyser att elever som vanligtvis håller låg profil i klassrummet, ofta kliver fram och visar praktiska färdigheter när pedagoger tar ut klassen i naturen och arbetar med friluftsliv. Likaså benämner Sandell och Sörlin (2000) att friluftslivet blir en ”källa till personlig växt och ökad social förmåga” (s.116). Sociala relationer främjar den personliga utvecklingen hos individen. Ute i

naturen sätts eleverns interaktion på prov och de lär av varandra (Vygostskij, 2001). Skolan studien är gjord på arbetar tematiskt och ämnesövergripande. Vad som sker under friluftslivstillfällena är styrt av vilket tema skolan har, exempelvis temat *Första hjälpen*. Då lär eleverna sig grunderna på bland annat idrottslektionerna för att sedan bege sig ut i naturen och med hjälp av rollspel prova på första hjälpen och få uppleva hur en krissituation kan se ut. Även hajker, orienteringar och aktivitetsdagar med fokus på utomhuspedagogik är traditionella event skolan arbetar med. Intill skolan finns "lärskogen". Där har skolan fått tillåtelse av kommunen att utöva en regelbunden friluftsverksamhet, exempelvis bygga vindskydd, rollspel och orientering. Aktiviteter i lärskogen ligger schemalagt en gång/vecka då två klasser åt gången får ta del av naturen i olika former av friluftaktiviteter utifrån olika teman klasserna arbetar med i den dagliga undervisningen. Skolan har ett tätt samarbete med det fritids som tillhör skolan, det så kallade "Vått och Torrt". Dit har eleverna i åk 4-6 möjlighet att gå under utvalda lektioner i liknelse med *elevens val*. "Vått & Torrt" arbetar med friluftsliv och hur dess pedagogik kan användas. Ett av deras syfte är bland annat att låta eleverna få prova på exempelvis en hajk eller liknande mer än en gång. Kontinuiteten är viktig. Brugge och Szczepanski (2001) menar att aktiviteter kan förstärka och levandegöra de teoretiska ämnenas abstrakta begrepp om det sker i utomhusmiljön, att det blir en förstärkning av inlärningsprocessen. Detta är en parallell även Kolb (1984) dragit då han belyser att elever vill arbeta praktiskt utifrån sina egna erfarenheter och hitta konkreta och aktiva sätt att arbeta med sina teoretiska kunskaper. Sandell och Sörlin (2000, s49) betonar också detta genom att belysa hur viktigt det är, ur ett pedagogiskt perspektiv, att utmana sig själv och individuellt utvecklas genom att låta naturen, vildmarken vara den "effektive uppfostraren" och "personutvecklaren".

Det är en utmaning att bibehålla ett fungerande friluftsliv på den skola vi gjort en studie vid. Det krävs ett samarbete mellan lärare och övrig personal och det är viktigt att man har en gemensam god inställning. Det gäller att ha en gemensam, genomarbetad plan med tydliga mål och syften. Friluftsliv kräver resurser, både i form av personal och pengar. Skolan har som mål att friluftsverksamheten i skolan ska kosta så lite som möjligt för eleverna. Det finns uppsättningar av stormkök, sovsäckar, ryggsäckar, liggunderlag och tält. Skolan ansöker årligen om pengar genom fonder, bland annat *Skogssällskapets fond*, för att kunna tillhandahålla eleverna med utrustning. Detta tror respondenterna bidrar till nya och större möjligheter att bibehålla

kontinuiteten i friluftsverksamheten. Lärare och personal på skolan vi undersökt fortbildas regelbundet i olika friluftaktiviteter. På så vis blir personalen sammansvetsad och alla kan känna sig delaktiga. Det bidrar också till bredare kunskaper vilket kan resultera i ett friluftsliv som är väl förankrat till skolans profil och även till läroplanen. Fortbildningen, på skolan i denna studie, ska förutom utöka kunskapen om friluftslivet och dess betydelse, även hjälpa till att skapa en vilja och engagemang bland personalen. Detta för att intresset för friluftsverksamhet ska bestå och eleverna ska bli erbjudna en fantastisk naturupplevelse.

6. Slutord och vidare forskning

Vi hoppas att det resultat vi fått fram i denna studie ska ge en bredare förståelse för betydelsen av ett aktivt friluftsliv i skolan. Det är också en önskan att denna uppsats ses som en inspiration till de skolor som inte har ett fungerande friluftsliv att ta ett aktivt beslut att välkomna ämnet i sin undervisning.

Som vidare forskning på detta ämne skulle kunna vara att göra en jämförelsestudie mellan en eller flera skolor med friluftslivsverksamhet som profilering inom samma kommun för att se om det finns någon skillnad dessa skolor emellan. Gör kommunen någon skillnad från skola till skola, eller får alla kommunala skolor samma förutsättningar från start och sedan är det upp till skolan att utveckla?

Ytterligare ett område skulle kunna vara att göra en jämförelsestudie mellan en kommunal skola och en friskola med tanken att resurser såsom ekonomi, fortbildningar med mera kan spela stor roll för huruvida profileringen får uttrycka sig. En friskola har större möjlighet att söka sponsorer och handskas med skolans ekonomi än jämfört med en kommunalskola där ekonomin är mer styrd och vara mer ”öronmärkt” till, men innebär det då att friskolan med friluftslivsverksamhet som profilering utövar detta mer eller mindre med de aspekterna i baktanke? Eller på vilket sätt utmärker sig friskolan som just friskola i detta syfte?

Källförteckning

- Arnegård J. (2006). *Upplevelser och lärande i äventyrssport och skola*. HLS Förlag, Stockholm.
- Backman, E. (2004). *Friluftsliv i skolan*. Stockholm: Idrottshögskolan.
- Brugge B, Glantz M, Sandell K. (2001). *Friluftslivets pedagogik*. Liber. Borås
- Dahlgren, L. & Szczepanski, A. (2004). *Rum för lärande- några reflektioner om utomhusdidaktikens särart*. Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småaktiga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Engström L- M och Redelius K. (2005). *Pedagogiska perspektiv på idrott*. HLS Förlag. Riga
- Ericsson, G. (2004). Uterummets betydelse för det egna växandet. I: Lundegård, I, Wickman, P-O & Wohlin, A. (red) *Utomhusdidaktik*, s. 137-151. Lund: Studentlitteratur.
- Friluftsförbundet. (2006). Friluftsförbundets friluftsmiljöprogram.
http://www.friluftsförbundet.se/c/document_library/get_file?folderId=2073957&name=DLFE-1503.pdf Sökdatum: 091105.
- Jensen E. (2006) *Aktiv metodik*. Brain Books AB. Malmö.
- Kolb, D. (1984). *Experiential Learning*. I: Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
- P-O & Wohlin, A. (red) *Utomhusdidaktik*, s. 137-151. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel R och Davidsson B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandell och Sörlin (2000). *Friluftshistoria*. Daleke grafiska AB, Malmö.
- Skolverket. (1994) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lpo94. Västerås: Skolverket och CE Fritzes AB.
- Sundberg & Öhman. (2000) Hälsa och livskvalitet. I: Sandell och Sörlin (red) *Friluftshistoria*. S. 102-117. Daleke grafiska AB, Malmö.
- Säljö, R. 2000. *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm : Prisma, 2000.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Elanders Gotab.

Vygotskij, L. (2001) *Tänkande och språk*. Bokförlaget Daidalos, Göteborg.

Widerberg, K (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken* Lund: Studentlitteratur

Bilaga 1

Skolans friluftslivsupplägg:

Friluftsliv och utomhuspedagogik

Introduktion

På skolan finns det sedan länge traditioner av utevistelse och friluftsliv bland förskolor och grundskolor. Vi börjar från och med läsåret 2007-2008 en mer systematisk satsning mot natur- och friluftspedagogik. Skälen till denna satsning är flera, men vi kan börja med att konstatera att det finns gott om centrala nationella skoldokument som poängterar naturvistelsens värden. Redan tidigt i gällande läroplan återfinns följande formulering:

”Genom ett miljöperspektiv får de (eleverna) möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor” (Lpo-94 s 6).

Ett av grundskolans *strävansmål* är vidare att ”eleverna visar respekt för och omsorg om såväl närmiljön som miljön i ett vidare perspektiv” (Lpo-94 s 8).

Ett av grundskolans *uppnåendemål* är att eleverna skall förstå ”grundläggande ekologiska sammanhang samt förståelse för den egna livsstilens betydelse för hälsan och miljön” (Lpo-94 s 10).

Dessutom så återkommer värdet av ekologiska insikter, friluftsliv och miljöfokusering i flera av skolämnenas *centrala kursplaner*, t.ex. i skolämnet Idrott och hälsa:

”Genom friluftsverksamhet och vistelse i skog och mark får eleverna upplevelser, kunskaper och erfarenheter som kan stimulera ett fortsatt intresse för friluftsliv, natur och miljöfrågor. Ämnet bidrar på så sätt till att väcka engagemang för betydelsen av att skydda och vårda natur och miljö”.

Vår modell

Alla svenska grundskolor skall alltså hantera dessa frågor, och i ett seriöst arbete med miljö, ekologi och natur ingår utevistelse. På vår skola ser vi också att detta hjälper våra elever att få daglig fysisk aktivitet, vilket ju numera ingår i skolans uppdrag. Utöver vår friluftsverksamhet så strävar vi också efter att bli allt bättre på att hitta ämnespedagogiska vinster med uteundervisning, bland annat pga. att:

- lärandet (i vissa fall) kan bli mer tillämpat och ”på riktigt” om man då och då lämnar klassrummet, går ut och t.ex. använder sig av de möjligheter närmiljön erbjuder.

- utemiljön kan få eleverna att använda *fler sinnen* i sitt lärande, vilket forskning visar befäster kunskaperna på ett bättre sätt.

Naturligtvis finns det många fördelar också med undervisning i traditionell skolmiljö inomhus, men ambitionen är att vi på vår skola långsamt skall bli mer medvetna om vilka möjligheter utomhuspedagogiken kan ge. Utomhuspedagogik i olika skolämnen och över ämnesgränserna skall ses som ett (av flera) pedagogiska redskap som vi försöker utveckla och bli bättre på. Det ska inte bli ännu en pålaga ”att få dåligt samvete av”, inom pedagogiska yrkeskategorier som redan upplever många motstridiga arbetskrav.

För att hjälpa oss att uppleva detta som just möjligheter så har vi på vår skola hittills under läsåret 2007/2008:

- prioriterat utomhuspedagogik och friluftsliv i vår gemensamma fortbildning.
 - erbjudit friluftsliv som elevens val.
 - fortsatt arbetet med vår Lärskog. Den första april 2006 upprättades ett avtal mellan XXX Kommun (gata-park), Skogsstyrelsen och vår skola som formellt reglerar det 4.6 ha stora skogsområdet norr om skolan som vår Lärskog. Man kan se det som att vi ”adopterar” detta skogsområde, och avtalet innebär också bl.a. att vi har möjlighet att bygga enkla vindskydd, montera fågelholkar etc.
 - i samband med Orienteringsklubben upprättat en karta över skolområdet, skolskogen samt närmiljön i skala 1:2500 (samt erhållit rättigheter att kopiera och sprida denna i pedagogiska syften).
 - Köpt in diverse friluftsmaterial, bl.a. två kompletta ”tält 12” att använda i Lärskogen samt under övernattningsar med skolklasser.
 - Ansökt och fått beviljat 7000 kronor från ”Skogssällskapets fond”, att använda för att utveckla vårt arbete med friluftsliv och utomhuspedagogik.
 - Schemalagt slöjd- samt idrottslärare på onsdagseftermiddagar för diverse friluftsverksamhet med klasserna 4-6.
- Påbörjat arbetet med att förse eleverna med en progression genom åren, bl.a. med avsikt på vandringar och övernattningsar:

F-klassen vandrar från skolan till XXX ca 1,5 km

År 1-3 vandrar XXX-leden ca 2,5 km

År 4 vandrar sträckan mellan XXX- XXX ca 5,5 km

År 5 vandrar sträckan mellan XXX – XXX ca 8 km med övernattnings emellan

År 6 vandrar sträckan mellan XXX – XXX ca 1 mil med övernattning emellan

*Avslutning: Denna vision och handlingsplan ska nu ut i arbetslagen och vara möjlig att kommentera. Efter detta kommer skolläring fatta beslut om den slutgiltiga formuleringen och tillvägagångssättet. Bland annat är det bra att nu uttrycka åsikter om ovanstående progression, om både år 5 och år 6 ska ha övernattning till exempel. Man kan också ha synpunkter på **hur** det ska gå till, exempelvis hur många vuxna per klass som krävs och vilken kompensation som kan vara rimlig etc.*

Bilaga 2

INTERVJUFRÅGOR

- ◆ Berätta lite om din bakgrund?
- ◆ Förklara hur friluftslivet ser ut på er skola?
- ◆ Vilken respons har ni fått från övrig personal gällande det upplägg som råder på skolan?
- ◆ På vilket sätt är eleverna utrustade för friluftsliv?
- ◆ Vad är det som gör att friluftslivet fungerar så bra alternativt mindre bra på din skola?
- ◆ Utöver häftet, finns det ngt mer som tyder på att ni har ett friluftsliv på skolan?
- ◆ Hur ser de olika årstidernas friluftsliv upplägg ut på skolan?
- ◆ Är du nöjd med upplägget som finns på din skola eller skulle du önska att det sett annorlunda ut? Förklara gärna varför du känner som du gör.